UNIREA BUCOVINEI ȘI GRUPURILE ETNICE[1]

ȘTEFAN PURICI

The Union of Bukovina and the Ethnic Groups

(*Abstract*)[*]

The geopolitical realities of the early twentieth century and the way political-military alliances had been set up made the national unification of all Romanians impossible. The Central Powers and Allied Powers were trying to attract different nations to their side by making political promises that were to be met at the expense of the other alliance. The union of Bukovina with the Kingdom of Romania was possible because the Romanian identity was preserved and developed in this province of Cisleithania. In 1918, the national councils of the ethnic groups in Bukovina advanced various projects to solve the Bukovina matter after the end of the Great War. Of all the advanced projects, the Romanian one turned out to be a realistic one and it was successful.

Keywords*:* The Union, Bukovina, Austria-Hungary, Russia, Romania, Poland, Romanians, Ukrainians, national council, national project.

Adeseori vorbim despre Marea Unire ca despre un miracol, despre un miracol care s-a produs în pofida tuturor impedimentelor, tuturor obstacolelor. Dacă ne vom plasa în timp, în vara anului 1914, în circumstanțele internaționale din acea perioadă, vom constata că niciunul dintre oamenii politici, fie din România, fie din afara României ori din provinciile românești aflate sub administrații imperiale, nu se aștepta ca acest război să se încheie cu unirea tuturor românilor între granițele unui singur stat. În același timp, putem afirma că această unire nu a fost impusă din exterior, nu a fost un cadou din partea Marilor Puteri.

Să medităm asupra situației geopolitice de la începutul Marii Conflagrații. Secolul al XIX-lea, cunoscut sub numele de „secol al naționalităților", nu a rezolvat definitiv chestiunile organizării statale pe principiul național. Existau, pe de o parte,

[1] Comunicare susținută în cadrul Sesiunii omagiale a Academiei Române, *100 de ani de la Unirea Bucovinei cu România*, organizată la Suceava, în 16 noiembrie 2018.

[*] Traducere: Ștefan Purici.

Analele Bucovinei, **XXVI**, 2 (53), p. 381–386, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32695 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:45 UTC)

mai multe imperii care înglobau între hotarele lor diverse naţiuni ne-titulare sau părţi de naţiuni ne-statale, iar, pe de altă parte, numeroase popoare fie nu se bucurau de beneficiile propriei statalităţi, fie erau divizate de graniţe care sfârtecau corpul naţional. În cazul românilor, situaţia era complexă şi, din perspectiva raportului de forţe instalat pe continentul european, în special în centrul Europei, părea imposibilă soluţionarea echitabilă a chestiunii româneşti. Chiar dacă puterile europene au recunoscut independenţa României, în anul 1878, niciunul dintre imperiile vecine nu se gândea să accepte ideea întregirii naţionale a românilor: Imperiul Ţarist considera că Basarabia este un teritoriu cucerit cu ajutorul vieţilor şi sângelui ostaşilor ruşi şi îi aparţine de drept; în cadrul Dublei Monarhii, Austria aprecia că Bucovina este o posesiune încorporată în acord cu normele dreptului internaţional din epoca respectivă, în timp ce Ungaria califica Transilvania şi Banatul părţi integrante ale Ţărilor Coroanei Sfântului Ştefan (Regatului Ungariei). Recunoscând, *de facto*, interesul Regatului României pentru românii din afara hotarelor sale, atât Petersburgul, cât şi Viena au încurajat din spatele uşilor închise politica autorităţilor de la Bucureşti, de a susţine dezvoltarea şi afirmarea identităţii româneşti în spaţiile deţinute de celălalt imperiu. În acelaşi timp, prin diverse acţiuni diplomatice, politice şi culturale, România a reuşit să impună la nivelul guvernaţilor şi a opiniei publice europene ideea potrivit căreia atât Basarabia, cât şi Bucovina şi Transilvania sunt locuite de numeroase comunităţi româneşti şi că odinioară aceste teritorii făcuseră parte din Dacia şi, mai târziu, au făcut parte sau au fost ţări române.

Odată cu începerea Primului Război Mondial, cele două alianţe politico-militare (Puterile Centrale şi Puterile Aliate) ale vremii au devenit interesate să îşi sporească numărul membrilor pentru a spori propria capacitate combativă şi de a slăbi, în mod corespunzător, potenţialul militar al taberei adverse. În acest context, guvernele Marilor Puteri au demarat diverse negocieri şi sondări diplomatice, pentru a identifica mai clar doleanţele statelor neangrenate în război şi pentru a formula oferte cât mai apropiate de aşteptările naţiunilor respective. Astfel, pe parcursul anilor 1914–1916, Puterile Centrale au promis României ca, în cazul intrării acesteia în război de partea taberei respective, vor recunoaşte dreptul românilor asupra Basarabiei, răpită de Rusia de la Ţara Moldovei în anul 1812, vor îmbunătăţi statutul românilor din Transilvania administrată de guvernul de la Budapesta şi, chiar, ar putea consimţi la anumite rectificări de frontieră în sudul Bucovinei în favoarea Regatului României. De cealaltă parte, Puterile Aliate, în special Rusia, ce fusese mandatată de Franţa şi Marea Britanie să negocieze în numele acestora, au apreciat drept legitime pretenţiile Regatului României asupra Transilvaniei şi Bucovinei. În cazul celei din urmă provincii, pe care urmărea să o anexeze la finele războiului Imperiul Ţarist, sub presiunea Parisului, Petersburgul a decis să consimtă la alipirea la România a celei mai mari părţi a Bucovinei, cu graniţa pe cursul râului Prut, inclusiv a oraşului Cernăuţi, districtele de la nord de această linie urmând a fi anexate, la încheierea războiului, Rusiei. Putem constata că puterile europene acceptau ideea unirii românilor aflaţi sub administraţii diferite într-un singur stat naţional, doar că fiecare parte încerca să păstreze ceea ce încorporase în

BDD-A32695 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:45 UTC)

secolele anterioare rupând din teritoriul românesc şi să satisfacă cerinţele românilor pe contul celeilalte părţi. De asemenea, toate părţile implicate au recunoscut *de facto* şi *de jure* dreptul Regatului României de a reprezenta interesele tuturor etnicilor români, indiferent de entitatea politico-administrativă din care făceau parte aceştia.

Pentru ca această idee a identităţii şi unităţii naţionale să prindă rădăcini în mentalul colectiv, a fost nevoie de o muncă asiduă şi de eforturi susţinute depuse de intelectualii ardeleni, munteni şi moldoveni, de lideri politici, clerici sau de instituţii publice (şcoala) ori non-guvernamentale (diverse asociaţii şi societăţi culturale, profesionale, sportive, muzicale, economice etc.). Unirea s-a clădit, s-a construit de generaţii întregi, iar dacă vorbim de Bucovina, s-a construit de acele generaţii care s-au afirmat pe tot parcursul veacului al XIX-lea, în pofida faptului că a existat o administraţie străină, o administraţie germană, o cultură germană care, prin felul în care se manifesta în provincie graţie sprijinului din partea guvernului şi, de regulă, al bisericii, n-a reuşit totuşi să elimine celelalte culturi, nu a ajuns să substituie cultura română, limba română. Chiar şi în perioada de dinainte de Revoluţia Popoarelor de la 1848–1849, într-o epocă în care Europa era dominată de ceea ce se numea Sfânta Alianţă, într-o epocă în care se susţinea că naţiunile sunt „mute", că s-a instaurat ordinea şi liniştea (de fapt, era „liniştea cimitirelor"), în Bucovina se simţea şi se vorbea românește, se cunoştea destul de bine trecutul naţional, existau proiecte, existau vise care îşi aşteptau împlinirea. În sprijinul celor afirmate aici aş dori să aduc cuvintele unui german, ale lui Johann Georg Kohl, care a vizitat Bucovina în anul 1837 şi, într-un local cernăuţean, a întâlnit nişte tineri funcţionari, pe care îi desemnează drept nişte „entuziaşti patrioţi în serviciul austriac", cu care a intrat în discuţie. Potrivit mărturiei călătorului german, tinerii respectivi i-au povestit cu multă înflăcărare despre „marele lor trecut, despre moldoveni sau, cum se spune mereu, despre mitologia daco-romană, despre Ştefan cel Mare şi despre alţi mari oameni şi principi din patria lor. Noi n-am mai văzut până acum patrioţi moldoveni şi, cum se întâmplă la restul europenilor, n-am ştiut nimic despre existenţa patriotismului moldovenesc. Spre uimirea noastră, am aflat că acest patriotism este răspândit peste tot, până departe la Lemberg [unde un număr de bucovineni se afla în serviciul administraţiei galiţiene şi studia în şcolile lvovene, n.n. – Şt. P.], unde multe inimi se aprind cu entuziasm pentru timpul de odinioară atât de important din vremea lui Decebal, precum şi pentru marele Regat Dacic"[2].

Dobândirea statutului de provincie autonomă, prin separarea de Galiţia, în anul 1861, a creat premisele articulării unei evoluţii etno-culturale cu rezultate deosebite în planul afirmării românităţii în Ducatul Bucovinei. Despre elita intelectuală românească din Bucovina, despre liderii românilor bucovineni, despre activitatea lor politică s-au păstrat numeroase informaţii în rapoartele jandarmeriei austriece, în rapoartele guvernatorilor provinciei. În această cea mai mică ţară a imperiului dualist se articulase o viaţă politică extrem de bogată, extrem de convingătoare, din perspectiva afirmării şi manifestării spiritului şi conştiinţei

[2] Johann Kohl, *Reisen im Inneren von Russland und Polen*, Bd. III, *Die Bukowina, Galizien, Krakau und Mähren*, Dresden, Leipzig, 1841, p. 20–21.

BDD-A32695 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:45 UTC)

naționale. Chiar și în timpul Primului Război Mondial, atunci când partidele au fost private de dreptul de a desfășura activități politice, când nu se putea discuta despre nimic altceva decât despre fidelitate și loialitate față de Casa de Habsburg, rapoartele secrete ale jandarmilor austrieci aduceau la cunoștința guvernului că în casele intelectualilor bucovineni, în locuințele liderilor politici români din Bucovina sunt organizate ședințe secrete, în cadrul cărora se discută despre război, despre Austro-Ungaria, despre viitor și, de multe ori, în cadrul discuțiilor se dezbate problema viitorului Bucovinei, precum și viitorul românilor.

În toamna anului 1918, circumstanțele internaționale au devenit favorabile pentru afirmarea cu voce tare a voinței popoarelor. Inclusiv împăratul Austro-Ungariei a ajuns la concluzia potrivit căreia este necesară o remodelare a imperiului dualist și a îngăduit popoarelor să-și exprime opiniile prin intermediul unor Consilii Naționale. În Bucovina au fost constituite mai multe consilii naționale: român, german, evreiesc, polonez și ucrainean. Fiecare dintre acestea a încercat să formuleze un punct de vedere la felul în care vede viitorul Bucovinei respectivul grup etnic.

Se vorbește despre ziua de 27 octombrie 1918, ziua în care a avut loc o ședință a Consiliului Național Român, o adunare publică care și-a asumat rolul de Constituantă a Bucovinei, în cadrul căreia participanții s-au pronunțat în favoarea unirii provinciei cu celelalte teritorii românești. Dar se vorbește mai puțin despre faptul că în aceeași zi a avut loc ședința Consiliului Național German. Și acest grup etnic a analizat chestiunea viitorului Bucovinei, Consiliul Național German, evident, pronunțându-se pentru menținerea Austro-Ungariei. În cazul în care acest lucru nu va fi posibil, germanii bucovineni au optat pentru soluția care presupunea ca atât germanii din Transilvania (aflată în partea ungară a imperiului), cât și cei din Bucovina (aflată în partea austriacă a imperiului) să facă parte din viitoarea Românie. Întemeindu-se pe aceste principii, după dispariția Dublei Monarhii, reprezentanții germanilor bucovineni vor vota pentru unirea Bucovinei cu Regatul României.

Consiliul Național Evreiesc a avut o poziție diferită de cea a celorlalte organisme naționale reprezentative. Liderii evreilor apreciau că Bucovina trebuie să rămână în cadrul Austriei restructurate, iar în cazul în care acest lucru nu va fi posibil, provincia ar trebui să își proclame independența și să devină un stat suveran. Din acest motiv, vom vedea că reprezentanții Consiliului Național Evreiesc au refuzat să participe la Congresul General al Bucovinei, din 28 noiembrie 1918.

Consiliul Național Ucrainean a avut propriul lui proiect, care a încercat să se întemeieze pe cele „14 puncte” ale lui Woodrow Wilson, care, între altele, stipulau că națiunile europene ar trebui să beneficieze de dreptul la autodeterminare. Liderii ucrainenilor au propus împărțirea Bucovinei pe criterii etnice, luând drept reper criteriul majorității naționale stabilite pe baza datelor recensământului populației din 1910. Această idee de spargere a integrității teritoriale a provinciei era mai veche. De pildă, în cadrul așa-numitului „Tratat al pâinii” a fost inclusă prevederea potrivit căreia Bucovina și teritoriile Galiției răsăritene populate majoritar de ucraineni să formeze în cadrul Austriei un stat național ucrainean. Puțini cercetători au remarcat însă faptul că articolul respectiv prevedea respectarea integrității

BDD-A32695 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:45 UTC)

Bucovinei, divizarea Galiţiei şi alipirea pământurilor locuite de ucraineni la Bucovina. De regulă, istoricii, în special cei ucraineni, vorbesc în acest caz despre alipirea Bucovinei la Galiţia de Est. Dimpotrivă, constatăm că atât guvernul austriac, cât şi guvernul Republicii Populare Ucrainene tratau provincia ca pe o unitate administrativă distinctă, integră, ce urma să-şi păstreze individualitatea în cadrul Austriei postbelice. Prevederile acestui tratat secret au fost făcute publice de un ziar polonez din Galiţia, generând proteste energice atât din partea elitei poloneze, cât şi din partea românilor bucovineni reprezentaţi în Parlamentul de la Viena. Reprezentanţii ucrainenilor în forul legislativ central au încercat să nege existenţa acelui proiect care să presupună înglobarea Bucovinei într-o entitate teritorială în care ucrainenii să fie majoritari şi care să distrugă specificul provinciei. Ulterior, după căderea acestui proiect, s-a mers pe ideea divizării Bucovinei pe criterii etnice. Din rândul românilor, din rândul membrilor Consiliului Naţional Român a fost găsită o persoană care avea o viziune asupra viitorului Bucovinei diferită de cea împărtăşită de ceilalţi membri ai organismului respectiv şi care a acceptat propunerea Consiliului Naţional Ucrainean ca, în calitate de reprezentant al comunităţii româneşti, să meargă alături de ucraineni la contele von Etzdorf, guvernatorul Bucovinei, pentru a prelua puterea asupra Bucovinei. În faţa ultimului guvernator austriac al Bucovinei, Aurel Onciul a declarat, fără niciun temei, că are mandatul Consiliului Naţional Român şi al comunităţii româneşti din Bucovina de a o reprezenta în relaţia cu administraţia austriacă. Acest lucru a făcut ca în ziua de 6 noiembrie 1918, contele von Etzdorf să transfere puterea asupra Bucovinei în mâinile Consiliului Naţional Român şi ale Consiliului Naţional Ucrainean şi să oficieze prin acest gest renunţarea Casei de Habsburg de la dreptul de stăpânire asupra fostului teritoriu moldav, anexat în 1775. Consiliul Naţional Român a considerat că această înţelegere nu este legală, că acordul nu este unul care să se întemeieze pe voinţa poporului, iar incapacitatea autorităţilor de a asigura ordinea transformă situaţia de anarhie într-o ameninţare reală la viaţa şi proprietatea cetăţeanului. Din aceste motive, Iancu Flondor, preşedintele Consiliului Naţional Român, a solicitat intervenţia armatei române (singura forţă militară în regiune capabilă să acţioneze) care să elimine bandele de tâlhari, să stopeze anarhia şi să instaleze liniştea în Bucovina.

De multe ori putem citi în lucrările de istorie publicate în afara României că unirea Bucovinei s-a realizat cu ajutorul baionetelor armatei române. Studierea atentă a documentelor şi a realităţilor istorice ne conduce la constatarea unei situaţii foarte clare: la momentul intrării trupelor române în Cernăuţi, în ziua de 12 noiembrie 1918, în Bucovina nu mai exista administraţia austriacă, în urma renunţării asupra puterii în ziua de 6 noiembrie, iar trupele paramilitare ucrainene care au asigurat, în dimineaţa aceleiaşi zile (cu câteva ore înainte de semnarea memoriului de către contele von Etzdorf) ocuparea principalelor instituţii administrative şi economice din Cernăuţi şi preluarea puterii de către Consiliul Naţional Ucrainean, plecaseră din Bucovina în Galiţia (unde începuse un război polono-ucrainean) în ziua de 8 noiembrie. Tot atunci se făcuse nevăzut pentru câteva zile, fără a numi un înlocuitor, Omelian Popowicz, preşedintele Consiliului Naţional Ucrainean al Bucovinei,

BDD-A32695 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:45 UTC)

transformând acest organism într-o stafie și făcându-l incapabil să adopte vreo poziție în legătură cu soarta Bucovinei.

Consiliul Național Polonez a organizat, în luna noiembrie 1918, două ședințe, în cadrul cărora a pus în discuție atitudinea comunității respective în problema Bucovinei în contextul încheierii Marii Conflagrații. În ambele cazuri, liderii grupului etnic polon au subliniat că destinul acestei comunități este indisolubil legat de soarta Poloniei, iar în ceea ce privește Bucovina, polonezii au declarat că nu au pretenția de a avea ultimul cuvânt privind soluția politică ce ar trebui adoptată, arătând că singurii îndreptățiți să decidă sunt românii bucovineni. Această poziție va fi exprimată cu aceeași claritate și în cadrul Congresului General al Bucovinei, din 28 noiembrie 1918.

Un fapt puțin cunoscut este legat de acțiunile Legiunii voluntarilor polonezi din Bucovina, care, în ziua de 10 noiembrie 1918, a organizat o defilare în Ringplatz, principală piață a capitalei provinciei, unde se aflau numeroși bucovineni care așteptau sosirea armatei române. Această legiune a defilat din nou, alături de trupele Diviziei a 8-a române a generalului Iacob Zadik, în ziua de 12 noiembrie, fiind aclamată de locuitorii orașului Cernăuți.

Concluzionând, trebuie să subliniem că, dintre numeroasele proiecte care au vizat viitorul Bucovinei, proiectul care a înregistrat succes și care apoi a fost consacrat prin deciziile Conferinței de Pace de la Paris a fost cel conceput și transpus în practică de Consiliul Național Român, program care avea ca principiu fundamental ideea integrității teritoriale a Bucovinei. Menționăm că proiectul respectiv s-a bucurat de susținerea necondiționată a polonezilor bucovineni și sprijinul condiționat (de respectarea drepturilor minorităților în cadrul noii Românii) a germanilor bucovineni, dar și a unor comunități și locuitori din rândul grupurilor etnice ucrainean și evreiesc.

BDD-A32695 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:57:45 UTC)